

સંબંધોમાં ઊલટા ચરમા

થો ડાં વર્ષ પહેલાં એક પરિવારની મુલાકાતે જવાનું થયું હતું. એક પ્રૌઢ બા દિવાનખંડમાં બેઠાં હતાં. એક સાત વર્ષનું બાળક મોટા અવાજે ચાલતા ટી.વી.ની સામે બેઠો હતો. ટિપોય ઉપર જમવાનું પડ્યું હતું. મારા જવાથી બાએ પેલા બાળકને ટી.વી.નો અવાજ ધીમો કરવા કહ્યું અને જમવા પર ધ્યાન આપવા કહ્યું. પેલા બાળકે જોરથી બરાડા પાડવાનું શરૂ કર્યું. રસોડામાંથી બાની પુત્રવધૂ, જે સગર્ભા હતી, તે બહાર આવી અને બાળકના બરાડા પાડવા પાછળનું કારણ પૂછ્યું. બાએ તેને ખુલાસો આપી જણાવ્યું કે મહેમાન આવ્યાં છે તેથી મેં તેને ટી.વી.નો અવાજ ધીમો કરીને જમવા પર ધ્યાન આપવા કહ્યું. પુત્રવધૂએ તરત આક્રમકતાથી જવાબ આપ્યો, “બા! હવે પહેલાંનો સમય નથી કે તમે બાળકોને દબાણપૂર્વક તમારું કહ્યું કરવા કહી શકો. હવે સમય બદલાઈ ગયો છે. બાળકોને બહુ રોકટોક ન કરવાં જોઈએ એવું અમારી ચાઈલ્ડ સાયકોલોજી કહે છે. હું પણ શિક્ષક છું અને ચાઈલ્ડ સાયકોલોજીની ડીગ્રી ધરાવું છું માટે તમે છોકરાને ટોક્યા ન કરો અને દબાણ ન કરો. તમારે વાત કરવી હોય તો બીજા રૂમમાં જાઓ.” બા છોભીલાં પડી ગયાં અને પછી અમે થોડી વાર વાતચીત કરીને છૂટાં પડી ગયાં પરંતુ મારા ઉપર આ સંવાદની અસર ખૂબ ઊંડી રહી. મને લાગ્યું કે એક સગર્ભા સ્ત્રીના વિચાર અને વર્તન આવાં હોય તો તે આવનાર બાળક પર શું અસર છોડશે? એ બાળક સ્વયં કેટલા અસમજસમાં રહેશે? તેની સમાજ પર આવનારા સમયમાં શું અસર થશે? આ વાત હું ભૂલી શકી નહોતી.

પાંચ વર્ષ બાદ મારે ફરી તે પરિવારની મુલાકાતે જવાનું થયું. આ વખતે પણ ત્યાંનું દૃશ્ય ભૂલાય નહીં તેવું રહ્યું. દિવાનખંડમાં વૃદ્ધ બા બેસીને શાક સમારતાં હતાં. મોટા અવાજે ટી.વી. ચાલુ હતું. બે બાળકો ટી.વી. સામે હાથમાં થાળી લઈને બેઠાં હતાં. ત્યાં જ અંદરથી બાળકોની માનો ઘાંટો સંભળાયો. “ટી.

વી.નો અવાજ ધીમો કરો. જલ્દીથી ખાઈ લો. તમારા ટયુશન ટીચરનો સમય થઈ ગયો છે. જલ્દી કરો.” આમ ઘાંટાઘાંટ કરતી તેમની મમ્મી ડ્રોઈંગરૂમમાં ધસી આવી ને ટી.વી.ની સ્વીચ બંધ કરી દીધી. અચાનક એક બાળકે પોતાની થાળી ફેંકી દીધી. રૂમમાં ખાવાનું આમતેમ ફેંકાયું અને બીજું બાળક પણ છણકા સાથે થાળી પછાડી પોતાના રૂમમાં જતું રહ્યું. તેની મમ્મીએ એક બાળકને થપ્પડ મારી અને બીજા બાળકના રૂમમાં ધસી ગઈ. જોરથી બારણું બંધ થવાનો અવાજ આવ્યો. આખી ઘટના દરમ્યાન બા હક્કાબક્કા બની મને જોઈ રહ્યાં.

તીર તો કમાનથી છૂટી જ ગયું છે પરંતુ હવે તેની દિશા બદલવી જરૂરી છે. જે કઠીન છે પણ અશક્ય નથી. બાએ ખૂબ આશા સાથે મીટ માંડી. તમારે ઊંઘેથી કાન પકડવો પડશે

આંખમાં આંસુ સાથે મને આના ઉપાયો આપવા વિનંતી કરવા લાગ્યાં. પાંચ વર્ષ પહેલાં ચાઈલ્ડ સાયકોલોજીની ડીગ્રી ધરાવતી શિક્ષિકા માતાએ પોતાના સંતાનને તેની દાદી સાથે ઉગ્ર વર્તણૂક કરતાં અટકાવવાને બદલે, પોતાના જ્ઞાનનો સંદેશો દાદીને આપીને ચૂપ કર્યાં હતાં. તે આજે પોતાનું જ્ઞાન માળિયે ચડાવીને બાળકો પર હાથ ઉપાડવાનું કૃત્ય કરી ગઈ. આને કહેવાય ‘હાથનાં કર્મા હેયે વાગ્યાં’. આપણી સંસ્કૃતિ, આપણા સંસ્કારે આપણને બધું જ્ઞાન આપ્યું જ છે. તેના માટે ડીગ્રીની જરૂર નથી અને જેની પાસે ડીગ્રી છે તેની પાસે બધું સાચું જ્ઞાન છે એવું પણ નથી હોતું. ‘વડીલોનો આદર કરવો’ એ ખૂબ જ સહજ સંસ્કાર છે. જેની પાંચ વર્ષ પહેલાં વહુએ અવગણના કરી હતી અને બાળકની સામે, તેની દાદીને ટોકીને ખોટું ઉદાહરણ મૂક્યું હતું. જે આજે તેની સામે જ આવીને ઊભું હતું. મેં તો બાના હાથ પર હળવેથી હાથ મૂકી કહ્યું કે, “તીર તો કમાનથી છૂટી જ ગયું છે પરંતુ હવે તેની દિશા બદલવી જરૂરી

છે. જે કઠીન છે પણ અશક્ય નથી. બાએ ખૂબ આશા સાથે મીટ માંડી. તમારે ઊંઘેથી કાન પકડવો પડશે. આમ તો, દાદા-દાદીની ડહાપણભરી વાર્તાઓ દ્વારા જ સંતાનોમાં સરળતાથી સંસ્કાર રોપાઈ જતા હતા પરંતુ સમય જતાં તેની કિંમત કોડીની થઈ ગઈ અને પરિવારમાં વૃદ્ધ વડીલોને ઘરની બહાર કે ખૂણે બેસાડીને હાંસિયામાં ધકેલી દેવામાં આવ્યા. જેના પરિણામે તેઓનાં સંતાનો તેમનાં પણ ન રહ્યાં. સંતાનોને વડીલોને આદર આપવાનું શીખવતાં જે ચૂક્યાં તે પણ સંતાનો દ્વારા પોતાનો આદર ગુમાવી બેઠાં. ખરું જોતાં,

કરતાં તેની આવડત વધશે. ટૂંકમાં ચરમાને ઊલટા કરીને પહેરો. આમ છૂપા મિશને સકારાત્મક પરિણામો આપ્યાં. એક વાર દાદી અને પૌત્ર-પૌત્રી રમતાં હતાં ને તેમની મમ્મીએ આવીને ઊંચા અવાજે દાદીને ટોક્યાં તો તરત બાળકે પોતાની માને કહ્યું, “મમ્મી! દાદી તારાથી ઉંમરમાં મોટાં છે. તેમની સાથે ઊંચા અવાજે વાત ન કર.” દાદીએ તરત આ ખુશખબર મને જણાવ્યાં અને પોતાના ‘રીવર્સ મિશન’ દ્વારા હકારાત્મક બદલાવ લાવવા મંડી રહ્યાં.

પ્રિસ્ક્રિપ્શન

- » જ્યારે માતાપિતા સંતાનોને સંસ્કાર આપવાનું ચૂકે તો દાદા-દાદીએ અહમને બાજુ પર મૂકીને રીવર્સ મિશનથી જવાબદારી નિભાવવી.
- » બાળકને શીખવો નહીં. તેની પાસે શીખો. શીખતાં શીખતાં શીખવાડો. બાળક સાથે મિત્રતા બાંધવા, સંવાદ કરવા, તેને ગમે તે રીત અજમાવો. બાળક તમને શીખવે છે, એવો ગર્વ તેને મહેસૂસ કરાવો.
- » ચાતુર્યપૂર્વક બાળકને માતૃભાષામાં સંવાદ કરવા પ્રેરણા આપો.